

BOEKBESPREKINGEN E.D.

Avifauna van midden-Nederland

Tussen 1965 en 1970 zijn door 170 actieve medewerkers in het veld gegevens verzameld, die in bovengenoemde avifauna zijn verwerkt. Een gebied van ruim 2000 km² werd zo intensief mogelijk onderzocht. Het is jammer dat het wat grillig gevormde gebied noch aardrijkskundig noch geografisch één geheel vormt. Het gebied beslaat de provincie Utrecht, Gooi- en Eemland, Vechtplassengebied, Gelderse Vallei en Wageningen en omgeving, Alblasserwaard, Vijfheerenlanden en Culemborg en omgeving.

Bij de gebruikte inventarisatiemethodiek zijn nieuwe landschaps-oecologische bepalingen toegepast en zijn interessante nieuwe gegevens naar voren gebracht. Ook werden vele oude waarnemingen uit literatuur en enkele oude dagboeken gehaald. Er verschijnen tegenwoordig zoveel avifauna's over bepaalde gebieden waarvoor telkens weer grote hoeveelheden literatuur worden doorgenomen. Ik geloof dat hierin bij wat samenwerking veel tijdsbesparend kan worden gewerkt. Het voorkomt dat foutieve aanhalingen niet in andere publikaties overgenomen worden.

Sommige waarnemingen in deze avifauna worden gepubliceerd zonder enige vermelding van herkomst. Talloze nog niet eerder gepubliceerde waarnemingen (b.v. kleine geelpoot-ruiter, „balkan” gele kwikstaart, kleine klapekster, dwerggors, bruinkopgors) werden nimmer aan de Commissie voor de Nederlandse Avifauna voorgelegd en het is nog niet zeker of deze commissie alle waarnemingen zonder meer kan accepteren. De op pag. 415 vermelde waarneming van de orpheusgrasmus publiceerde ik nooit als positieve waarneming, zodat ik voor deze waarneming dan ook niet kan instaan.

Bij steekproeven van eigen gepubliceerde gegevens vond ik zonder veel zoeken dat er in 1943 minstens 48 nesten van de geoorde fuut op het Laarder Wasmeer gevonden werden (Ardea 33, pag. 146) en 19-3-1943 op deze plaats minstens 2 waterpiepers (Ardea 33, pag.

218 & 266), 7-3-1954 een rode wouw te Hilversum (Wiek en Sneb 2, pag. 13) welke gegevens blijkbaar niet gevonden zijn. Het is beschamend dat wij over zo weinig gegevens beschikken van aantallen van blauwe reigers, aalscholvers en lepelaars, vooral hoe het verloop in de kolonies was in onze natuurmonumenten. Eigenlijk zou iedereen het aantal paren van kolonievogels in zijn eigen omgeving, zoals van blauwe reiger, roek e.d., jaarlijks nauwkeurig moeten aantekenen.

Korte landschapbeschrijvingen gaan vooraf aan 337 behandelde vogelsoorten. Van de vrijwel alle (\pm 140) broedvogelsoorten is een verspreidingskaartje opgenomen, waarop is aangegeven waar de soort voorkomt, maar ook in welke dichtheden per oppervlakte-eenheid. De soortbeschrijvingen variëren in lengte van 3 regels tot 4 pagina's. De tekst is verlucht met foto's. In het laatste hoofdstuk bevinden zich verspreidingskaarten in kleurendruk, die resp. zowel de dichtheid van de gezamenlijke weidevogels en stootvogels als ook van eenden weergeven.

Vooraf de aantallen broedparen van de kleinere soorten zijn vaak interessant. Men heeft in een kort tijdsbestek een oneindige schat van gegevens bijeengegaaard. Hiervoor moet erg veel tijd voor zijn besteed. Het is jammer dat wij wegens gebrek aan voldoende ruimte slechts min of meer willekeurig enkele opvallende gegevens willen aanstippen. In het beschreven gebied komen volgens de tellingen 2x zoveel boomkruiperparen voor als staartmeesparen en er zouden haast 2x zoveel matkoppen als glanskoppen broeden. De kuifmees zou algemener zijn dan de glanskopmees. Het aantal van 3500 grauwe vliegenvangerparen zou wel eens snel kunnen dalen en ook de gekraagde roodstaart, kneu, boomleeuwrik, grote lijster, nachtzwaluw en sterns zouden wij terdege in het oog moeten blijven houden. Het schijnt goudvink, bonte vliegenvanger en putter voor de wind te gaan. Het vuurgoudhaantje zal vermoedelijk wel in een groter aantal dan 8-10 paar voorkomen.

Grasmussen werden 5x zoveel dan braamsluipers vastgesteld. De tapuit, roodborsttapuit en paapje zijn alle broedvogels van minder dan 50 broedparen. Op deze soorten zullen wij bijzonder zuinig moeten worden. Het aantal broedparen van de groene specht (430-450 paren) lijkt in verhouding tot die van de grote bonte specht (\pm 500 paar) en de zwarte specht (100 paren) wat ongeloofwaardig. Ik zou gedacht hebben dat het aantal grote bonte spechten aanzienlijk groter zou zijn en het aantal van de zwarte spechten ver beneden de 100 paren. Zo kunnen tellingen toch interessante dingen aan het licht brengen. Onze complimenten voor deze uitgave. Wanneer wij echter naar volledigheid willen streven zullen in een nieuwe druk nog vele aanvullingen moeten worden gegeven, hetgeen bij de uitgifte van zo'n werk eigenlijk onvermijdelijk is.

J. T.

Onder redactie van W. F. Alleyn, L. M. J. van den Bergh, S. Braaksmā, mr. T. J. F. A. ter Haar, D. A. Jonkers, H. N. Leys en drs. J. van der Straaten: Avifauna van Midden Nederland. 520 pag., 39 foto's, vele kaartjes w.o. 8 gekleurde. (1971). Uitg. Van Gorcum & Comp. N.V. — Assen, — dr. H. J. Prakke & H.M.G. Prakke. Prijs f 45,—

Brochure „Wees wijs met De Wadden Zee”

De Landelijke Vereniging tot Behoud van de Waddenzee heeft een brochure uitgegeven welke een overzichtelijk, instructief beeld geeft van het leven in de Waddenzee en de bedreigingen en is met name geschikt voor onderwijsdoeleinden. De brochure kost, inclusief de kaart, f 1.75 en kan worden besteld door dit bedrag plus f 1.05 verzendkosten over te maken op postrekening 17 26 195 t.n.v. de Landelijke Vereniging tot Behoud van de Waddenzee te Harlingen. Indien men een knipblad, o.m. zeer geschikt voor werkstukken, daarbij wenst dient men nog f 0.30 extra over te maken. Elke biologie- of aardrijkskundeleraar zou van de inhoud van deze brochure op de hoogte moeten zijn!

Milieu-atlas van Zuidwest-Nederland

In deze nieuwe studie staat de kwaliteit van het milieu centraal. Op kaarten en in tekst wordt een zorgvuldig gedocumenteerd overzicht gegeven van de belangrijkste fysische en chemische milieufactoren, van de huidige en toekomstige biologische rijkdommen, van de culturele waarden in het landschap en van de problemen op het gebied van water- en luchtverontreiniging. Afsluiting van de Oosterschelde wordt hierin ten eerste betreurd. Er wordt aangedrongen op de integrale instandhouding van b.v. het duingebied van Voorne, de Kwade Hoek op Goeree, de Biesbosch en het Verdronken Land van Saaftinge. De resultaat van deze omvangrijke arbeid omvat meer dan 30 kaarten in kleurendruk en een kleine twee honderd pagina's tekst. De Contact-Commissie hoopt met deze publikatie een constructieve bijdrage te leveren aan de opinievorming over de toekomst van Zuidwest-Nederland. De atlas maakt duidelijk, dat dit deel van Nederland mogelijkheden biedt voor een ruimtelijke ontwikkeling die van de economische potenties van de Delta gebruik maakt met behoud van de kwaliteit van het milieu.

Door de industrialisatie van De Beer en het Sloe-Kaloot-complex vond sterke achteruitgang plaats van broedpopulaties van o.m. bergeend, grote stern, visdief, dwergstern en kluut.

Door het afsluiten van Brielse Maas, Braakman, Veerse Gat, Zandkreek, Haringvliet, Grevelingen en Oosterschelde verdwijnt hier de invloed van het getij en gaat de in Europees verband zo belangrijke voedsel functie van duizenden rotganzen, vele tienduizenden eenden (smient, pijlstaart, wintertaling) en honderdduizenden steltlopers verloren.

Nieuwe potentiële natuurgebieden kunnen zich vóór de kust van Voorne en vóór de afsluitdammen van Brouwershavense Gat en Oosterschelde ontwikkelen en kunnen o.a. sterns, meeuwen en steltlopers nieuwe mogelijkheden bieden. Een herwaardering van de permanent drooggevallene platen in het Zeeuwse Meer en Grevelingen vindt plaats op grond van hun ontwikkelingsmogelijk-

heden en hun geïsoleerde ligging die hen aantrekkelijk maken als broedgebied voor sterns, meeuwen en steltlopers (o.a. kluut) en als pleisterplaats voor ganzen. Zo kunnen o.m. Hompelvoet, Veermansplaat, Neeltje Jans en Roggeplaat zich ontwikkelen tot terreinen met grote ornithologische waarde. Gebieden van zeer grote ornithologische, grote ornithologische waarde en enkele agrarische gebieden met belangrijke ornithologische elementen worden alle met name genoemd.

Wetenschappelijke onderzoekers van acht instituten en diensten vonden elkaar in een aparte werkgroep die de samenstelling op zich nam. Deze atlas maakt het mogelijk de inbreng van de zijde van natuurbehoud en milieubesef als een „hard” gegeven in de beleidsvorming te betrekken. Een uniek werk waarvan verwacht kan worden dat het bijzondere resultaten zal afwerpen.

J. T.

M. J. Adriani, J. A. Bourdrez, J. G. ten Houten, P. Leentvaar, F. M. Maas, J. F. van Netten, P. Nijhoff, H. Pouderoyen, N. P. H. J. Roorda van Eysinga, J. W. Tesch, H. Versloot en Werkgroep Milieukaart Zuidwest-Nederland: „De kleuren van Zuidwest-Nederland — visie op milieu en ruimte”. 192 pag., 32 kaarten in kleur (1972). Twee kaarten als bijlage. Kan uitsluitend besteld worden door overschrijving van f 19,50 op postrekening 210 481 van de Stichting voor Natuur- en Landschapsbescherming te Amsterdam, met vermelding van „De kleuren van Z.W.-Nederland”.

Vogelwet 1936

Bijgewerkt tot 1 oktober 1971 door C. J. S. Ruiter, Faunabescherming bij het Ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk verscheen de Vogelwet 1936, waarvan de 4e druk van deze editie in 1965 verscheen. Bij sommige artikelen is een uitgebreider toelichting gegeven; bij andere artikelen daarentegen is de toelichting enigzins bekort. Van de uitvoeringsvoorschriften en de toelichtingen daarop, rondschraven of circulaire, zijn als bijlagen alleen die opgenomen welke nog van toepassing zijn. Het alfabetisch register van de ar-

tikelen der wet werd uitgebreid. Een overzicht van de namen en adressen van de Controleurs-Vogelwet 1936 werd tevens als bijlage opgenomen. Alle Controleurs-Vogelwet 1936 ontvingen een exemplaar.

Bewerkt door C. J. S. Ruiter: Vogelwet 1936. 152 pag. (1971), vijfde druk, bijgewerkt tot 1 oktober 1971. Editie Schuurman & Jordens nr. 80. Nederlandse Staatswetten. N.V. Uitgeversmaatschappij W. E. J. Tjeenk Willink, Zwolle. Prijs f 7,50.

Vogels kijken in Europa

Deze gids voor vogelwaarnemers geeft een beschrijving van vogelgebieden en tabellen over hte voorkomen van de soorten in Europa. Het geeft voor alle landen in Europa (uitgezonderd de Sovjet Unie) informatie waar en welke vogelsoorten wij daar kunnen verwachten. Per hoofdstuk wordt elk land behandeld en bovendien wordt afzonderlijk nog aandacht geschonken aan de Fär-Oer, Kanaaleilanden, Balearen, Corsica, Sardinië, Sicilië en de Griekse eilanden. Totaal komen 18 verschillende auteurs aan het woord. Een boek voor vogelliefhebbers die veel reizen van groot belang kan zijn, maar de werkelijk geïnteresseerde vogelliefhebber zal aan deze informatie al gauw niet voldoende hebben en bij bepaalde organisaties of verenigingen nadere informatie willen vragen. Hiertoe worden bij de beschrijving van elk land adressen vermeld. Ook wordt er aandacht geschonken aan problemen van vogel- en natuurbescherming, waarbij vooral wordt vermeld of bepaalde soorten toenemen, of in aantal achteruitgaan, waarbij zoveel mogelijk oorzaken van vooruitgang en bedreiging zijn vermeld. Voor de Nederlandse editie werden enkele hoofdstukken herschreven en sterk uitgebreid.

J. T.

Onder redactie van I. J. Ferguson-Lees, Q. Hockliffe en K. Zweeres: Vogels kijken in Europa. 267 pag., tabel van 45 pag., illustraties H. J. Slijper (1972). Uitg. Wetenschappelijke Uitgeverij N.V., Amsterdam. Prijs f 25,—

Natuurmonumenten koopt Zwanenwater

Natuurmonumenten is erin geslaagd tot overeenstemming te komen over de aankoop van ca. 575 ha grote duingebied, het Zwanenwater bij Callantsoog. De aankoop — en daardoor blijvend behoud — mag een spectaculair feit worden genoemd.

In verband met het feit, dat Natuurmonumenten — buiten de te verwachten subsidies om — een aanzienlijk bedrag bijeen moet brengen om deze aankoop tot stand te brengen zal in de komende maanden een aktie starten om gelden voor het blijvend behoud van het Zwanenwater bijeen te brengen, evenals dit in 1967 is gebeurd bij de aankoop van het Deelerwoud bij Arnhem. Gegevens over de aktie zullen nader worden bekend gemaakt.

Vogels van het Zwanenwater

Sinds 1963 stelde Dick Woets, de samensteller van deze nieuwe publikatie van de Vogelwerkgroep Noordhollands Noorderkwartier, zijn waarnemingen van het Zwanenwater op schrift. Tezamen met gegevens van anderen en literatuuronderzoek verkreeg de samensteller een overzicht van de broedvogels van het Zwanenwater.

Totaal worden 105 vogelsoorten vermeld, waarvan een deel niet meer of zeer schaars als broedvogel voorkomt.

De waarnemingen van de nachtzwaluw en velduil behoeven niet direct op broedgevallen te wijzen, terwijl de geoorde fuut daar blijkbaar nimmer broedvogel is geweest.

De waterrietzanger werd hier voor het eerst (1892) in Nederland broedend aangetroffen.

Vreemd genoeg bestond er geen goed overzicht van de broedvogels van dit gebied en daarom is het dan ook een goed idee geweest hier nadere aandacht aan te besteden.

Voor de lepelaar waren ruim 9 pagina's nodig.

Na de inleiding volgt een interessant hoofdstuk over het ontstaan, het landschap en het beheer.

Het boek is op dezelfde wijze uitgegeven

als het reeds eerder verschenen „Broedvogels van Noord-Holland Noord”.

J.T.

Dick Woets: Vogels van het Zwanenwater. 128 pag., 25 foto's, 16 kaartjes. (1972). Uitg. J. Heijnis Tsz., Zaandijk. Prijs f 9,90. Verkrijgbaar door overschrijving van dit bedrag op girorek. 2 658 778 t.n.v. Vogels van het Zwanenwater te Castricum.

Rapport vogelinventarisatie 1969-71 Vogelwacht Delft e.o.

Van de Vogelwacht „Delft e.o.” ontvingen wij het rapport Vogel-inventarisatie over de jaren 1969-1970-1971. Een gestencilde uitgave van 41 pagina's, waarin resultaten van de broedvogelinventarisaties in een aantal terreinen is weergegeven. Tevens heeft men tabellen opgenomen met de resultaten van de in diverse terreinen opgehangen nestkasten.

Een tabel met ringresultaten en terugmeldingen en een kort stukje over waterwildtellingen, ook weer met twee tabellen, geven samen met de eerdergenoemde gegevens een behoorlijk inzicht in de vogelbevolking van Delft e.o. Tot slot komt men aan de hand van de verkregen gegevens tot de conclusie dat de vogelpopulatie rond Delft nogal eenzijdig is en men geeft enkele aanwijzingen om de terreinen meer leefbaar te maken voor de vogels.

H.J.L.

Jaarboek (1970) van het Nederlands Valkeniers- Verbond „Adriaan Mollen”

Kortgeleden verscheen het ornithologisch jaarverslag en mededelingen en het jaarboek 1970 van bovengenoemde verbond. Dr. O. P. Bysterveld schrijft over „Gezichtsscherpte van roofvogels”, J. van Gerven over „Uit Valkenswaard's Familiebezit”, G. A. van Nie „In Memoriam J. H. M. Pieters” en „Enkele grepen uit de geschiedenis van „Adriaan Mollen” H. J. Slijper „Ornithologisch Jaarverslag over 1969-'70 en 1970-'71”. De prijs van dit jaarboek is f 4,— (B.fr. 70,—) te storten op giro nr. 1.02.38.00 van de Amro-bank te Veldhoven op rek.nr. 640 van G. A. van Nie, Moormanlaan 11, Knegsel (post Steensel).